Latvijā pirmā psihiatriskā kolonija ārsta Arnolda Laksberga atmiņās

Ieva Lībiete

Ārsts psihiatrs Arnolds Laksbergs (1901–1983) bijis ilggadējs Jelgavas psihoneiroloģiskās slimnīcas "Ģintermuiža" ārsts, viens no bērnu psihiatrijas attīstītājiem Latvijā [1]. Medicīnas vēsturnieku aprindās A. Laksbergs pazīstams arī kā aizrautīgs kolekcionārs, medicīnas vēstures pētnieks un Latvijas psihiatrijas vēstures muzeja izveidotājs Jelgavā [2].

Arnolds Laksbergs absolvējis Medicīnas fakultāti 1931. gadā [3]. Nemierīgie un traģiskie 20. gadsimta notikumi Latvijas vēsturē atspoguļojas arī A. Laksberga darba gaitās. Vairākkārt mainot darba vietas, A. Laksbergs par psihiatru strādājis teju visās Latvijas psihiatriskajās klīnikās. Psihiatra darba gaitas viņš iesāka LU klīniskajā bāzē Sarkankalna slimnīcā sākotnēji (no 1925. gada) kā voluntieris klīnikā, vēlāk kā voluntārsistents Psihiatrijas katedrā [4]. No 1933. līdz 1938. gadam A. Laksbergs bija galvenais ārsts Daugavpils psihiatriskajā slimnīcā, bet no 1938. līdz 1940. gadam viņš vadīja Strenču psihiatrisko slimnīcu. Kara laikā īslaicīgi par psihiatru strādājis Ģintermuižā (1941–1942) un Aleksandra Augstumu iestādē (1940 un 1944–1946). Pēc Otrā pasaules kara 1946. gadā A. Laksbergs atkal ieradās Ģintermuižā – šoreiz, lai tur aizvadītu visu savu garo darba mūžu [5].

Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājumā lielu materiālu kopu veido Arnolda Laksberga atstātās rakstveida liecības psihiatrijas vēsturē [6]. Starp tām īpašu uzmanību piesaista A. Laksberga atmiņas par mazākzināmu notikumu Latvijas psihiatrijas vēsturē – par Latvijā pirmās psihiatriskās kolonijas organizēšanu [7].

Pasaulē pēc Filipa Pinela reformām psihiatrijā (1793) hroniski slimo aprūpes problēma bieži tika risināta, organizējot tā saucamās psihiatriskās kolonijas, kuru uzdevums bija gan pacientu aprūpe un uzraudzība, gan viņu nodarbināšana vienkāršos darbos, kurus viņiem bija pa spēkam veikt [8].

Latvijā pastāvēja prakse organizēt vasaras kolonijas bērniem [9], tomēr par psihiatrisko koloniju pastāvēšanu līdz 1940. gadam pagaidām ziņu trūkst. Latvijā tika praktizēta mierīgāko psihiatrisko slimnieku, kuriem nebija nepieciešama

specifiska medicīniska palīdzība, izmitināšana uz noteiktu laiku ģimenēs lauku saimniecībās, piemaksājot lauksaimniekiem par šo pacientu aprūpi noteiktu naudas summu [10].

1928. gadā Latvijas Universitātes Psihiatrijas katedras vadītājs prof. Hermanis Buduls, apkopojot ziņas par garīgi slimo apgādību Latvijā, norādīja, ka Latvijas psihiatriskās slimnīcas ir uzņēmušas vismaz par 25% vairāk pacientu, nekā tās normālos apstākļos varētu uzņemt. Par slimnīcu pārpildīšanās cēloņiem H. Buduls uzskatīja ne tik daudz medicīniskus, kā sociālus iemeslus. Viņš ierosināja šo slimnieku izmitināšanai dibināt slimnīcu–koloniju, kurā viņus varētu ne tikai aprūpēt, bet arī nodarbināt [11].

No A. Laksberga autobiogrāfijas [12] zināms, ka 1940. gadā, pēc Padomju Latvijas izveidošanas, viņš bija norikots par nodaļas vadītāju Aleksandra Augstumu iestādē. 1940. gada vēlā rudenī viņš kā ārsts speciālists tika iesaistīts Rīgas centrālajā Darba ekspertīzes ārstu komisijā (DEĀK), kas nodarbojās ar darbspēju zuduma novērtēšanu un invaliditātes grupu piešķiršanu. Šajā sakarā tika apzinātas tās Rīgas iestādes, kurās mēdza uzturēties hroniskie slimnieki – psihiatriskās slimnīcas, tuberkulozes stacionāri, defektīvo nami, invalīdu nami un sanatorijas. Piedaloties šajos izbraukumos, A. Laksbergs pārliecinājās, ka vāji, senili hroniskie slimnieki bieži atradās specializētos psihiatriskos stacionāros, bet akūti garīgi slimie nereti pavisam nepiemērotās iestādēs.

Savās atmiņās A. Laksbergs par pirmās psihiatriskās kolonijas izveidi izgaismo samilzušo problēmu Latvijas psihiatriskajā aprūpē padomju okupācijas laikā. 1940. gadā jautājums par hroniski garīgi slimo pacientu izvietojumu bija kļuvis tik aktuāls kā vēl nekad. Slimnieku kustība Latvijas psihiatriskajās slimnīcās, īpaši Aleksandra Augstumu iestādē, bija neliela [13]. Turklāt tobrīd bija pārtraukts ģimenes aprūpes finansiālais atbalsts un daudzi slimnieki, kas līdz tam bija izmitināti lauksaimnieku ģimenēs, atgriezās atpakaļ. Līdz ar to slimnīcas atkal pārpildījās ar hroniski slimajiem pacientiem. Šajā laikā pārkārtojās valsts pārvaldes aparāts, un Veselības aizsardzības Tautas Komisariāts sāka īstenot Padomju Savienībā pieņemtos veselības aprūpes principus. Hronisko psihiatrisko slimnieku problēmas risināšanai bija nepieciešams jauns aprūpes modelis – psihiatriskās kolonijas izveidošana. Tā kā A. Laksbergs, darbojoties DEĀK, bija apzinājis daļu psihiatrisko slimnieku, kuri būtu piemēroti dzīvei šāda tipa iestādē, tad kolonijas organizēšanai un vadīšanai 1941. gada sākumā tika norikots tieši viņš.

Kā atceras A. Laksbergs, kolonijas izveidi steidzināja kritiskais vietu trūkums psihiatriskajās slimnīcās, tāpēc organizatoriskie darbi tika uzsākti ar lielu skubu. Jaunveidojamā iestādē jau no pašiem pirmsākumiem bija paredzēts liels gultu skaits – 400–500 gultas. Steigas dēļ nebija ne runas par jaunbūvi, bet tikai par kādas jau esošas ēkas piemērošanu kolonijas vajadzībām. Atbilstošu telpu atrašana grūtības nerādīja, jo, nodibinoties padomju varai, visas iestādes un slimnīcas no Rīgas pilsētas īpašuma bija pārgājušas valsts īpašumā. Izvēle krita uz nespējnieku namu Ģimnastikas ielā 1 (tagad Rīgas 2. slimnīca).

Vienošanās akts

par ģimenes kopšanā no Valsts Daugavpils Psihiatriskās slimnīcas
izdoto slimnieku.

Saskaņā ar Veselības departamenta 1936. g. 8. jūnija un 9. jūlija apkārtrakstiem № V./2280 un
№ V./2700, par slimnieku izdošanu ģimenes kopšanā, Valsts Daugavpils Psihiatriskā slimnīca
nodod un pils. Ede Zunde dzīv. Silajāņu pag. Čerstoga

pieņem savā apgādībā slimnieku Vladislavu Barkovsku

uz sekošiem noteikumiem, skaitot no 1938 g.

18 " jūniju

1. Slimnieka pieņemējs apņemas:

a) uzturēt slimnieku savā ģimenē līdzīgi pārējiem ģimenes locekļiem, dodot viņam veselīgu,
pietiekošu uzturu, atsevišķu guļtu ar vēlu, apģērbu, apavus un mīkstu vēlu;

b) rūpēties par slimnieka mīkstu tīrību, uzturot kārtību un tīrību arī mīkstu vēlu un drēbes.

c) slimnieka kopšanā ievērot sekošus noteikumus: Pret slimnieku izturēties arvien laipni
un saudzīgi, nepiemērot, ka tas ir garīgi slims cilvēks, kurš nav spējīgs atbildēt par savu
rīcību. Ģimenē jāizturas pret slimnieku tāpat kā pret citiem ģimenes locekļiem. Bez vajadzības
nerunāt par slimnieka slimību un uzturēšanos slimnīcā, Slimnieka īpatnībām un murgiem ne-
piegriezt vērību, slimniekam to nedrīkst. Slimnieku nedrīkst izsmiet, kaitināt un mēģināt. Uztrau-
kuma brīžos slimnieku mēģināt nomierināt, nepielietojot varu. Nevajaga atļaut slimniekam
ilgstoti uzturēties vienatnē, bet tas jācenšas iedabūt citu ģimenes locekļu sabiedrībā. Slimnie-
kam atļauts un ieteicams piedalīties sabiedriskā dzīvē, bet tikai tad gadījumā, ja viņa izturē-
šanās un rīcība nemodina citu ziņkāribu un izsmieku. Ja slimnieks nav bīstams nedz sev,
nedz arī apkārtnē, atļaut tam brīvi pastaigāties, izdarīt nelielus iepirkumus u. c. Ja slimnieka
mīkstais stāvoklis atļauj, jācenšas slimnieku nodarbināt. Darbs jānodod vienkāršāks, slimnieka
spējām piemērotāks; nevajaga slimnieku daudz traucēt darba, bet ļaut viņam strādāt patstā-
vīgi. Slimniekam jāļauj gulēt vairāk nekā citiem ģimenes locekļiem, bet tas nedrīkst veselam
dienām varīties guļā. Pilnīgi noliegts dot reibinošos dzērienus. Smēķēt slimnieks var, ja tikai
citu slimību dēļ ārsts nav noliedzis smēķēšanu. Noliegts slimniekam piekopt dzimuma sakarus;
ja ļaunības dēļ nav iespējams no tiem izvairīties, tad jālieto aizsargu līdzekļi, lai neradītu
pēcnācējus. Ja slimnieks kļūst ļoti nospiests, mazrunīgs, raudulīgs vai uztraukts un uzbrūnāts—
neatstāt to vienatnē, nelaiņt pie darba un nedot tam asus vai smagus priekšmetus. Slimnieku
pašnāvību veidi ir ļoti dažādi — pakāršanās gan pie griestiem, gan zem gultas, slīcināšanās
akās un atēju bedrēs, rīkles pārgriešana, dzimuma locekļu un citu ķermeņa daļu nociršana,
galvas pārciršana ar cirvi un t. t. Slimnieka nomierināšanai jānodrošina ārstu izrakstītas zāles. Ja
slimnieks zāles nepieņem, tad tas nedrīkst pieliet ēdienam, jo ar to panākšim tikai to, ka
slimnieks atteiksies no ēšanas. Zāles vai arī ēdiens — ja slimnieks no tā atsakās — jāpiedāvā
vairākkārtīgi un vairākiem ģimenes locekļiem, jo slimnieks bieži ņem to tikai no vienas per-
sonas. Ja slimnieks netrīgs, nelietot par to soda līdzekļus, bet biežāk vest uz atējas vietu.
Ja slimnieks kļūst tik uztraukts, ka nav nekādi nomierināms un ir pielietojami spaidu līdzekļi,
t. d. tas jānodrošina saudzīgi, nedrīkst slimnieku siet ar striķiem, bet tikai ar dvieļiem, raudzīties, lai
locekļi nebūtu pārāk cieši sasieti un lai nerastos nobrāzumi; tādu saistīšanu nekad neuzsākt
vienam pašam, bet gan vairākiem kopā. Nekādā gadījumā nav pieļaujama slimnieka ieslodzīšana
atsevišķā telpā, kā: kambari, kleti, šķūni un t. t., tāpat nedrīkst slimnieku sist. Ja mājas ap-
stākļi atļauj, uztrauktam slimniekam ieteicams ilgā laiku pavadīt siltā vannā, bet tikai citu uz-
raudzībā.

Ja slimnieks neēd ilgāku laiku, apdraud pats sevi vai arī apkārtni, ja viņš ilgstoši uz-
traukts dzimumdzīves jautājumos, jeb slimo ar kādu citu mīkstu slimību, tad tas jānogādā
atpakaļ slimnīcā.

d) Par katru varbūteju sarežģījumu slimnieka kopšanā un uzturēšanā, nekavējotī ziņot
Valsts Daugavpils Psihiatriskajai slimnīcai.

2. Slimnieka pieņemējam aizliegts slimnieku nodarbināt pie citām personām, vai nodot
citas personas uzturēšanā. Piederīgiem slimnieku var nodot tikai ar Valsts Daugavpils Psihia-
triskās slimnīcas piekrišanu.

3. Par slimnieka kopšanu un uzturēšanu Valsts Daugavpils Psihiatriskā slimnīca izmaksā
slimnieka pieņemējam Ls. 25.— mēnesi, skaitot no 1938 g. 19. jūnija

4. Slimnieka dzīves apstākļus pārbauda slimnīcas pilnvarotā persona, kuras aizrādījumus
slimnieka pieņemējam jāievēro un konstatētos trūkumus nekavējotī jānovērš.

5. Ja slimnieka pieņemējs slimnieka uzturēšanu un kopšanu neievēro šā aktā minētos no-
teikumus, tad slimnīca pabalsta izniegšanu var pārtraukt un uzlikt pieņemējam par pienākumu
slimnieku atgādāt atpakaļ slimnīcā.

Latvijā pirmā psihiatriskā kolonija ārsta A. Laksberga atmiņās

6. Vajadzības gadījumā uz slimnīcas pieprasījumu, ģimenes kopšanā izdoto slimnieku, pieņemējam nekavējotī jānogādā atpakaļ slimnīcā bez kādas atbildības par ceļa izdevumiem.

7. Slimnieka miršanas gadījumā viņa līķa apbēdišanu jāzdrada slimnieka pieņemējam, par ko slimnīca izmaksā vienreizēju apbēdišanas pabalstu Ls 40,— apmēra.

8. Šī vienošanās akta oriģināls glabājas Valsts Daugavpils Psihiatriskā slimnīcā, bet noraksts pie slimnieka pieņemēja.

Daugavpili, 1938. g. 18. jūnijā

Valsts Daugavpils Psihiatriskās

slimnīcas direktors: /A. Laksbergs/

/E. Zunde/

(Slimnieka pieņemēja paraksts)

Kontrolējošā ierēdņa atzinums par atrastiem slimnieka dzīves apstākļiem.

Kontroles
datums

Atzinums un kontrol. ierēdņa paraksts

Noraksts pareizs

Darbvedis

E. Zunde

*) Akta minētais slimnieks uzņemts atpakaļ slimnīcā 193... g.

Valsts Daugavpils Psihiatriskās
slimnīcas darbvedis:

Kolonijai piešķirtajā namā tobrīd uzturējās vairāk nekā 300 nespējnieku. Turklāt iestāde jau sākotnēji daļēji bija kalpojusi arī garīgi slimo invalidu uzraudzībai, jo ēku augšējo stāvu logos bija iebūvēti kuģu stikli, bija ierīkoti arī speciāli izolatori. Lai kolonija varētu uzsākt darbību, bija vajadzīgi tikai atsevišķu telpu remontu un esošo ēkas iemītnieku izmitināšana citās viņiem piemērotās iestādēs.

Pielāgojot ēku, tika aprēķināts, lai kolonijā varētu izvietot 560 gultasvietu un personāla skaits – kopā 96 štata vietas. Par galveno ārstu, kā jau sākotnēji bija iecerēts, tika norīkots A. Laksbergs. Spriežot pēc A. Laksberga atmiņām, kopumā tika pieņemti 14 ārsti un māsas. To vidū ārsti H. Saltups, K. Kuzminskis, E. I. Šēnfelde-Goldberga, A. Šēnfelds [14], vecākā māsa Karlīna Kulmanis, medicīnas māsas Anna Šamils, Helēna Perlbaša u. c. Ārstu mēneša atalgojums bijis 550–950 rubļu atkarībā no darba stāža, bet māsu atalgojums – 175–315 rubļu mēnesī. Bez administrācijas, apkalpojošā personāla un saimnieciskiem darbiniekiem kolonijā tika pieņemti arī kvalificēti profesionāli meistardarbnīcu vadīšanai – šuvēji, kurpnieki, adītāji, dārznieki, krāsotāji un galdnieki. Tā kā ēkai bija lieli pagrabi ar augstiem griestiem, tajos varēja izveidot plašas un gaišas darbnīcas kolonijas iemītnieku apmācīšanai un nodarbināšanai.

Kā piemēru veiksmīgi risinātai pacientu sociālajai rehabilitācijai var minēt faktu, ka daļu personāla veidoja paši slimnieki, piemēram, žurnālists un bijušais Sarkankalna slimnīcas pacients Roberts Deisons darbojās kā psihiatriskās kolonijas kurjers, citi pacienti pildīja sargu, kalpoņu un virtuves strādnieku pienākumus. Šie slimnieki dzīvoja kolonijā, saņēma nepieciešamos uzturlīdzekļus un apģērbu bez maksas, kā arī samaksu par savu darbu.

Kolonijas iemītnieku vidū bija gan tur jau sākumā dzīvojušie invalīdi, gan vairāk vai mazāk atlabušie Sarkankalna slimnīcas un Aleksandra Augstumu iestādes slimnieki, kuriem nebija ne radnieku, ne aizbildņu. Išā laikā psihiatriskās kolonijas iemītnieku skaits sasniedza teju ieplānoto maksimumu – tajā mita jau 470 cilvēki.

Kolonijas iemītnieki strādāja šūšanas darbnīcā, kur tika šūti apģērbi un veļa kolonijas vajadzībām. Adīšanas darbnīcā tika adītas zeķbikses. Galdniecībā tika veikti remontdarbi un pārbūves darbi, gatavotas koka kastes, žogi u. tml. Apavu darbnīcā pašu rokām tika izgatavoti jauni apavi, kā arī laboti vecie. Apguvuši amatu, kolonijas iemītnieki šuva veļu un laboja apavus arī citiem invalīdu namiem.

Tāpat kā visās pārējās iestādēs, kurās par vadītāju kaut īsu brīdi darbojās A. Laksbergs, arī psihiatriskajā kolonijā tika izveidots koris, deju kolektīvs, teātra trupa, izdota sienasavīze. A. Laksbergs aprakstījis kādu kopīgu saviesīgu pasākumu ar viesiem no Aleksandra Augstumu iestādes. Saiešanā esot dzerta tēja, baudīts kolonijas pašdarbnieku koncerts, kolonijas iemītnieki sastapuši savus ārstus, ārsti – savus bijušos slimniekus, bijusi īsti sirsnīga un mājīga noskaņa.

Gadījumā, ja kādam psihiatriskās kolonijas iemītņiekam slimība recidivēja un psihotiskie simptomi atjaunojās, viņu parasti nesūtīja atpakaļ uz slimnīcu, bet

gan ārstēja turpat kolonijā. Ņemot vērā piemērotos slimnīcas apstākļus un plašo medicīnisko personālu, kolonijā veikta ne tikai simptomātiskā ārstēšana, bet arī lietotas tam laikam progresīvas somatiskās ārstēšanas metodes – medikamentozī konvulsīvā un insulīna šoka terapija. Katram kolonijas iemītniekam bija sava slimības vēsture, kolonijas dienas kārtībā bija arī regulāras ārstu vizītes. A. Laksbergs atceras, ka reizēm vietu trūkuma dēļ pārsteidzīgi ātri no klīnikām tika atvesti pacienti ar īslaicīgām slimības remisijām, dažreiz pat akūti murgojošī, psihomotori uzbudināti pacienti. Šos pacientus vajadzības gadījumā neesot bijušas grūtības pārvest atpakaļ uz stacionāru, jo kolonijā strādājošie ārsti vienlaikus praktizēja arī klīnikās.

Drīz vien kolonijas telpas kļuva par šaurām, bet esošajā ēkā nebija iespēju tās paplašināt. Darbnīcās varēja nodarbināt tikai apmēram 150 iemītnieku, pārējiem tajā laikā vajadzēja nīkt bezdarbībā. Ar Veselības aprūpes Tautas Komisariāta pavēli kolonijai tika pievienota tuvumā esošā Šēnfelda nervu klīnika ar daudzām ēkām, skaistu parku un dārzu. Bija plānots daļu slimnieku un administratīvo aparātu no Ģimnastikas ielas pārvest uz Šēnfelda klīniku, bet atbrīvotās telpas pārvērst par papildu darbnīcām. Šēnfelda nervu klīnikas telpās A. Laksbergs bija iecerējis izvietot 150 slimnieku, kuriem vajadzētu uzturēt kārtībā parku, darboties ar kārtējiem remontdarbiem un piedalīties dārza darbos.

Līdz ar to kolonijā varētu izmitināt 600 pacientu, taču atkal paliktu kādi 150, kuriem nevarētu atrast piemērotu nodarbošanos. A. Laksbergs ar lielu organizatorisku aizrautību turpināja meklēt variantus psihiatriskās kolonijas optimālai darbībai. Saņēmis Veselības aprūpes Tautas Komisariāta atbalstu, viņš nolēma koloniju paplašināt vēl vairāk. Lai radītu iespēju nodarbināt maksimālu skaitu garīgi slimo pacientu, radās ideja kolonijai pievienot arī kādu lauku saimniecību. Tas ļautu slimniekiem strādāt arī lauksaimniecībā un lopkopībā. Izvēle krita uz netālu esošo Tīriņmuižu ar plašu apsaimniekojamu lauku teritoriju, kas atradās aptuveni 2 km attālu no Šēnfelda klīnikas Jelgavas virzienā. Pēc A. Laksberga domām, ja būtu izdevušās visas šīs labās ieceres, būtu sasniegts ideāls kolonijas stāvoklis, kurā varētu izmitināt 700 iemītnieku, turklāt ikviens pacients būtu nodarbināts kādā sev piemērotā darbā.

Visām iecerēm svitru pārvilkā karadarbības sākums 1941. gada 22. jūnijā. A. Laksbergs saņēma pavēli pārveidot Ģimnastikas ielas koloniju par kara hospitāli. 48 stundu laikā tika iznīcināts viss, kas tika organizēts pusgada laikā, lielākā daļa slimnieku tika aizvesta uz stacionāriem un invalīdu namiem, darbnīcas un slimnieku istabas pārvērstas par palātām, operāciju zālēm un pārsienamām istabām. Pie slimnīcas plīvoja Sarkanā Krusta karogs, sāka ierasties bēgļi un ievainotie karavīri. Pirmo nedēļu Laksbergs pavadīja kolonijā kā kara ķirurgs, sniedzot palīdzību cietušajiem. Karadarbībai turpinoties, Rīgu pēc nedēļas okupēja vācu karaspēks. Kolonijā ieradās vācu mediķi un pārņēma to savā rīcībā. Laksbergs ar nožēlu atzīst, ka viņš stāvējis gan pie kolonijas šūpuļa, gan pie tās "kapa". Viņam nācās to celt un veidot, un pašam drīz arī izjaukt.

Nobeigumā jāpiebilst, ka vācu okupācijas vara A. Laksberga centienus psihiatriskās kolonijas izveidē uzskatīja par sadarbošanos ar padomju varu un viņš kā "aizbēgt nepaspējušais slimnīcas sarkanais direktors" [15] tika ieslodzīts Rīgas centrālcietumā, no kurienes, pateicoties apstākļu sakritībai, četrus mēnešus vēlāk tika atbrīvots [16]. Savu atmiņu pierakstu beigās A. Laksbergs ar rūgtumu atzīst, ka šis bija stāsts par kaut ko vienreizēju, bijušu un pagājušu Latvijas psihiatrijas vēsturē [17].

Vēres

1. Zalcmanis J. Ieskats bērnu psihiatrijas vēsturē Latvijā. // *Medicīna. Vēsture. Valoda*. Rīga: Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, 1993, 30.–31. lpp.; Эглитис И. Музей истории больницы. // *Из истории медицины*. 19. сēj. Рига: 1990, с. 186–189.
2. Viksna A. Psihiatra jubileja. *Veselība*, Nr. 12, 1976, 20. lpp.
3. Viksna A., Psihiatrijas saknes Latvijā. *Latvijas Ārsts*, Nr. 10, 2003, 7.–9. lpp.
4. Viksna A. LU Medicīnas fakultātes absolventi (1920–1950): avoti un apkopojums. // *LU raksti. Zinātņu vēsture un muzejniecība*. Nr. 738. Rīga: LU apgāds, 2008, 63.–77. lpp.
5. *LU darbības pārskats 1930/1931*. Rīga: LU, 1931; Buduls H. Ārsti. // *Sarkan-kalna slimnīcas vēsture 1862–1937*. Rīga: Pilsētas valdes izdevums, 1938, 129.–139. lpp.
6. MVM, 1. f., mvm 1534. A. Laksbergs. Autobiogrāfija; Виксна Ф., Эглитис И. Арнольд Фрицевич Лаксберг. // *Из истории медицины*, Т. 14. Рига: 1984, с. 156–157.
7. MVM, 1. f.
8. MVM, 1. f., 8. l. 8 lp. Laksbergs A. Первая психиатрическая колония в Латвии.
9. Priebe S. Community mental health care in Europe – an overview. *Medicinski Arhiv*, 2003, Vol. 57 (5–6 Suppl 1), p. 51–55. [skatīts 2010.22.VII]. Pieejams: [PubMed.gov, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15022572](http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15022572)
10. Kļaviņš R. Bērnu vasaras kolonijas. *Nākotnes Spēks*, Nr. 9, 1929, 397.–400. lpp.
11. Veselības departamenta 1936. gada 8. jūnija un 9. jūlija apkārtraksti Nr. V./2280 un Nr. V./2700 par slimnieku izdošanu ģimenes kopšanā. Ziņas no: *Vienošanās akta par ģimenes kopšanā no Valsts Daugavpils Psihiatriskās slimnīcas izdoto slimnieku*. MVM, 1. f., 17. l., 3. lp.
12. Buduls H. Par garīgi slimo apgādību Latvijā. *Latvijas Ārstu Žurnāls*, Nr. 7/8, 1929, 576.–79. lpp.
13. MVM, 1. f., mvm 1534. A. Laksbergs. Autobiogrāfija.
14. Slimnieku kustība Valsts psihiatriskās slimnīcās. *Tautas Labklājības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 3, 1940, 223.–224. lpp.

15. A. Laksbergs autobiogrāfijā un atmiņās par pirmo psihiatrisko koloniju Latvijā nav precizējis ārstu Šēnfeldu vārdus. Ņemot vērā augstākā medicīniskā personāla kopskaitu psihiatriskajā kolonijā, jādomā, ka tur strādājusi gan Eva Ida Šēnfelde-Goldberga, gan Aleksandrs (vai Alberts) Šēnfelds. Ziņas no: Vātere E.I. *Ebreji-mediķi Latvijā: 1918–1996*. Rīga: LMA, 1997, 78. lpp.
16. MVM, 1. f., 8. l. 8 lp. Laksbergs A. Первая психиатрическая колония в Латвии
17. MVM, 1. f., mvm 1534. A. Laksbergs. Autobiogrāfija.
18. Виксна Ф., Эглитис И. Арнольд Фрицевич Лаксберг. // *Из истории медицины*. Т. 14. Рига: 1984, с. 156–157.

The first psychiatric colony in Latvia in the memories of doctor Arnolds Laksbergs (Summary)

By Ieva Lībiete

The first psychiatric colony for employment and medical care of the chronically ill in Latvia was established in Rīga in the beginning of 1941. Written memories of its founder and director, psychiatrist Dr. A. Laksbergs (1901–1983), are stored in Pauls Stradiņš Museum of History of Medicine. The colony worked only until the June 1941, when its existence was ceased by the World War II.